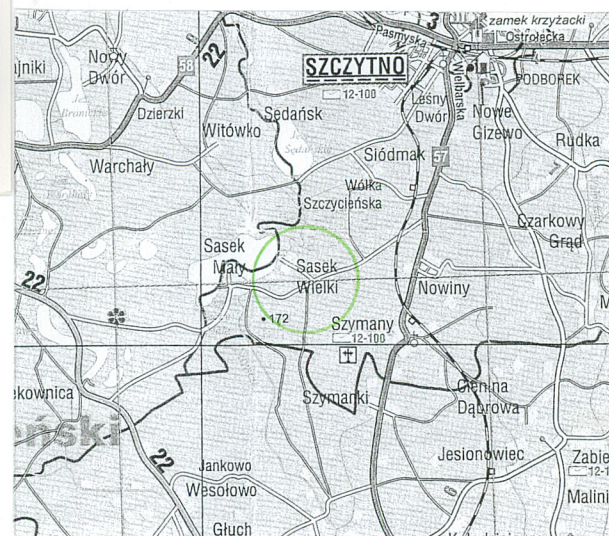
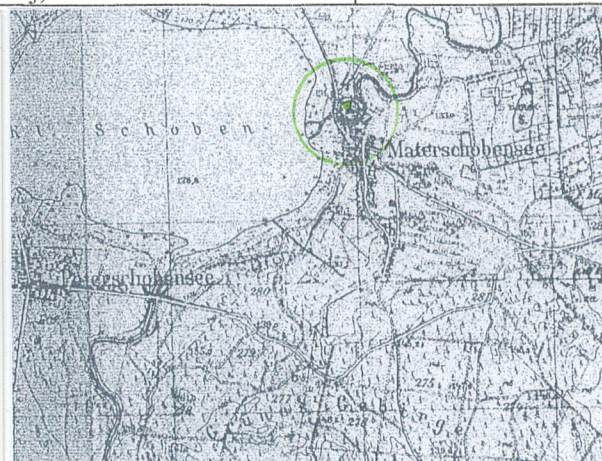
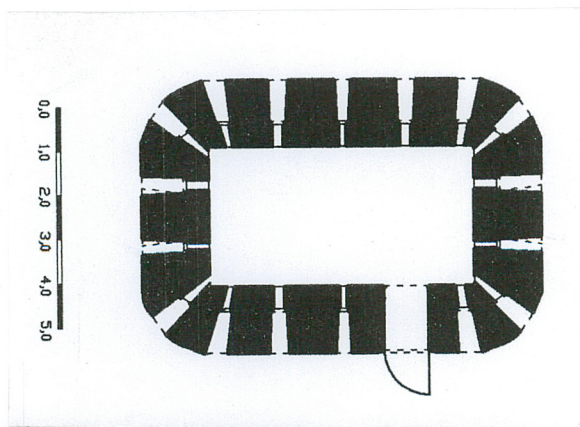


OŚRODEK DOKUMENTACJI ZABYTEKÓW W WARSZAWIE KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Nr
																									9098		
1. Obiekt													2. Czas powstania				3. Miejscowość										
WIEŻA STRZELECKA (dawna wieża piechoty dla broni ręcznej i maszynowej)													1900 r.				SASEK WIELKI										



4. Adres dz. nr nr hipoteczny KW
5. Przynależność administracyjna województwo: warmińsko-mazurskie powiat: szczeciński gmina: Szczecinek
6. Poprzednie nazwy miejscowości niem.: Materschobensee
7. Przynależność administracyjna przed 01.01.1999 województwo olsztyńskie
8. Właściciel i jego adres własność prywatna
9. Użytkownik i jego adres j.w.
10. Rejestr zabytków 2084 z 28.12.2003



Sasek Wielki to wieś szkatułkowa założona nad jeziorem Sasek Mały w 1787 roku na 18 włókach. W 1858 roku wieś ta liczyła 24 dymów. Obiekt ten to element umocnień tzw. Szczycieńskiej Pozycji Leśnej (Ortelsburger Waldstellung) będących częścią umocnień obszaru dawnych Prus Wschodnich przed atakami oddziałów polskich i rosyjskich na skutek działań wojennych.

Pierwsze plany budowy nowych umocnień wzdłuż linii jezior mazurskich powstały już pod koniec XIX wieku w 1898 roku. Ich powstanie miało przeszkodzić wtargnięciu w głąb Prus Wschodnich kawalerii rosyjskiej. Miały tu powstać lekkie umocnienia zaporowe pomiędzy jeziorami, na odcinku pomiędzy Giżyckiem a rucianym – Nida – zgodnie z najwyższym Rozporządzeniem Gabinetowym (Allerhochste Kabinettsorde) z dnia 8 kwietnia 1899 roku. Dla ochrony tej pozycji od strony południowo – zachodniej zaplanowano budowę właśnie Szczycieńskiej Pozycji Leśnej (Ortelsburger Waldstellung). Miała ona pierwotnie swój przebieg (podając z zachodu na wschód): od Saska Wielkiego, dalej na południe od Szczytna, następnie w okolicach Piastuna, potem na linii łączącej dwa jeziora – Żyzdrój Wielki i Wałpusz, potem na północ od Spychowa, przez Karwicę Mazurską i dalej wzdłuż linii torów kolejowych do Rucianego – Nidy. Otrzymała ona wówczas stosunkowo słabe umocnienia, ponieważ miała ona inne walory obronne tj. dogodny do obrony teren leśisto – bagienny. Pozycja ta miała tylko rolę pomocniczą. Pierwszym etapem jej rozbudowy były lata 1900 – 1902. Po jej przeprowadzeniu składała się głównie z linii zasieków szerokości 20 m., 36 betonowo ceglanych, dwukondygnacyjnych blokhazów (BLOKHAUZ) dla ckm i piechoty

c.d wkładka nr 1

Sytuacja: obiekt usytuowany jest około 500 m. na północ od wsi Sasek Wielki, na wschód od jeziora Soby Małe, tuż przy wpadającej do niego rzece Sawicy, na północny wschód od mostu na tejże rzece. Na północ od obiektu wzniesiony został niedawno budynek mieszkalny. Teren wokół wieży zadrzewiony i otoczony drewnianym ogrodzeniem.

Opisywana wieża jest obiektem typowym dla umocnień Szczycieńskiej Pozycji Leśnej i Pozycji Jezior Mazurskich (niem. Masurische Seenstellung). Podobne obiekty znajdują się w Rucianym – Nidzie i przy śluzie Guzianka.

Ściany: ściany betonowe z domieszką kamieni, obiekt otynkowany współcześnie przez obecnego właściciela.

Sklepienia i stropy: stropy betonowe, w elewacjach zewnętrznych

Pokrycie dachu: dach płaski betonowy, na nadbudówce papa

Posadzki, podłogi: betonowe, pokryte deskami.

Schody: drewniane, drabiniaste.

Drzwi: drewniane deskowo-listwowe z zastrzałami, okucia pasowe.

Okna: od wewnątrz okna drewniane pojedyncze zakończone odcinkowo, niektóre otwory – strzelnicze zabite na stałe.

Rzut: budynek na planie prostokąta z zaokrąglonymi narożnikami

Bryła: obiekt dwukondygnacyjny, niepodpiwniczony, nad drugą kondygnacją współczesna, drewniana nadbudówka, Wejście w elewacji północnej

Instalacje: brak

Elewacje: we wszystkich ścianach wykonano strzelnice w formie otworów przeciwykosztowych z załamaniami zamknięte odcinkowo. Na wysokości górnej kondygnacji otwory wentylacyjne, na dachu widoczne pozostałości oryginalnego wyposażenia (elementy metalowe). Otwór wejściowy w elewacji północnej zakończony odcinkowo.

14. Kubatura m ³	15. Powierzchnia użytkowa m ²	16. Przeznaczenie pierwotne wieża strzelecka	17. Użytkowanie obecne mieszkalne (sezonowe)
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja brak udokumentowanych prac		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Stan techniczny dobry, obiekt po remoncie elewacji zewnętrznych. Obiekt obecnie przystosowany do celów wypoczynkowo – rekreacyjnych (domek letniskowy). Obiekt zabezpieczony przed dostępem osób postronnych z zagospodarowanym otoczeniem.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Zachować w istniejącym kształcie bez wprowadzania dalszych zmian. Należy również przeprowadzić zmianę decyzji w sprawie wpisania obiektu do rejestru zabytków z powodu nowych ustaleń naukowych, tj. prawidłowego określenia nazwy i funkcji obiektu (w decyzji podana błędna nazwa).	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

22. Bibliografia

1. Kartograficzne udokumentowanie zasobów budownictwa obronnego w Polsce od połowy XVIII wieku do 1945 roku, województwo olsztyńskie, Warszawa 1996 – 1997 (praca zbiorowa).
2. K. Biskup, Fortyfikacje dziewiętnasto- i dwudziestowieczne na obszarze dawnych Prus Wschodnich, [w:] Studia Angerburgica, Tom 2, Węgorzewo 1997.
3. K. Biskup, Wstępne rozpoznanie zasobu fortyfikacji XIX- i XX-wiecznych na obszarze d. Prus Wschodnich, Infort, nr 1(11), 1996.
4. Szczytno. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1962.
5. <http://ostpreussen.prv.pl/>

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

25. Opracował

Urszula Ulatowska, IX 2005 r.

tekst

Urszula Ulatowska, IX 2005 r.

plany, rysunki

Urszula Ulatowska, IX 2005 r.

zdjęcia fotograficzne

Urszula Ulatowska, IX 2005 r.

miejsce przechowywania negatywów:

WUOZ w Olsztynie

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

1. Miejscowość: Sasek Wielki województwo: warmińsko-mazurskie powiat: szczycieński gmina: Szczytno	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) WIEŻA STRZELECKA (dawna wieża piechoty dla broni ręcznej i maszynowej)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) Historia, spis fotografii, fotografie
---	--	---

Cd. pkt 12

W okolicach Szczytna powstały 3 lekkie punkty oporu piechoty (INFANTERIEWERKE) oraz dwukondygnacyjna wieża dla karabinów maszynowych (MG TURM) właśnie w Sasku Wielkim. W okresie poprzedzającym I wojnę światową, po ogłoszeniu powszechnej mobilizacji, wzniesiono dodatkowo 44 blokhauzy drewniane, których zadaniem było wzmocnić pozycję na całej jej długości. Podczas I wojny światowej, w sierpniu 1914r. pozycja szczycieńska została opuszczona przez wojska niemieckie i następnie zajęte przez oddziały 1 Armii rosyjskiej dowodzonej przez Samsonowa. Po niekorzystnym dla Rosjan rozstrzygnięciu bitwy pod Tannenbergiem umocnienia tej pozycji znalazły się ponownie w rękach niemieckich. Szczycieńska Pozycja Leśna rozbudowywana była jeszcze w latach 1927 -1928, 1939, 1944 roku. Stąd w pobliżu wieży w Sasku znajdują się umocnienia ziemne oraz trochę dalej tzw. "garnki Kocha" (betonowe stanowiska dla karabinów maszynowych i broni przeciwpancernej w postaci zagłębionych w ziemi kręgów – 1944 rok). W styczniu 1945 roku niemiecka 4 Armia pod dowództwem gen. Hossbacha, która miała bronić Prus Wschodnich wycofała się za zachód praktycznie bez walki, tym samym opuszczając umocnienia. W styczniu 1945r. wojska rosyjskie zajęły Szczytno.

Obiekt szczęśliwie przetrwał okres II wojny światowej oraz następne lata, podczas których zniszczono wiele z umocnień pozycji, w skład której wchodził. Obecnie wykorzystywany jest on sezonowo jako miejsce wypoczynku letniego mieszkańca Szczytna, który zakupił nieruchomość od Gminy Szczytno.

Spis fotografii:

1. widok od strony północnej
2. widok od strony południowej (stan sprzed remontu)
3. widok od strony wschodniej (stan sprzed remontu)
4. widok od strony zachodniej (stan sprzed remontu)
5. współczesna drewniana dobudówka na dachu
6. otwory okienne w elewacji wschodniej (stan sprzed remontu)
7. otwory okienne w elewacji północnej
8. otwory okienne w narożniku południowo-zachodnim
9. drzwi wejściowe
10. wnętrze wieży





2.



3.



4.



5.

1. Miejscowość: Sasek Wielki

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

województwo: warmińsko-mazurskie
powiat: szczycieński
gmina: Szczytno

WIEŻA STRZELECKA
(dawna wieża piechoty dla broni ręcznej
i maszynowej)

Fotografie



6.



7.



8.

1. Miejscowość: Sasek Wielki

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

województwo: warmińsko-mazurskie
powiat: szczycieński
gmina: Szczytno

WIEŻA STRZELECKA
(dawna wieża piechoty dla broni ręcznej
i maszynowej)

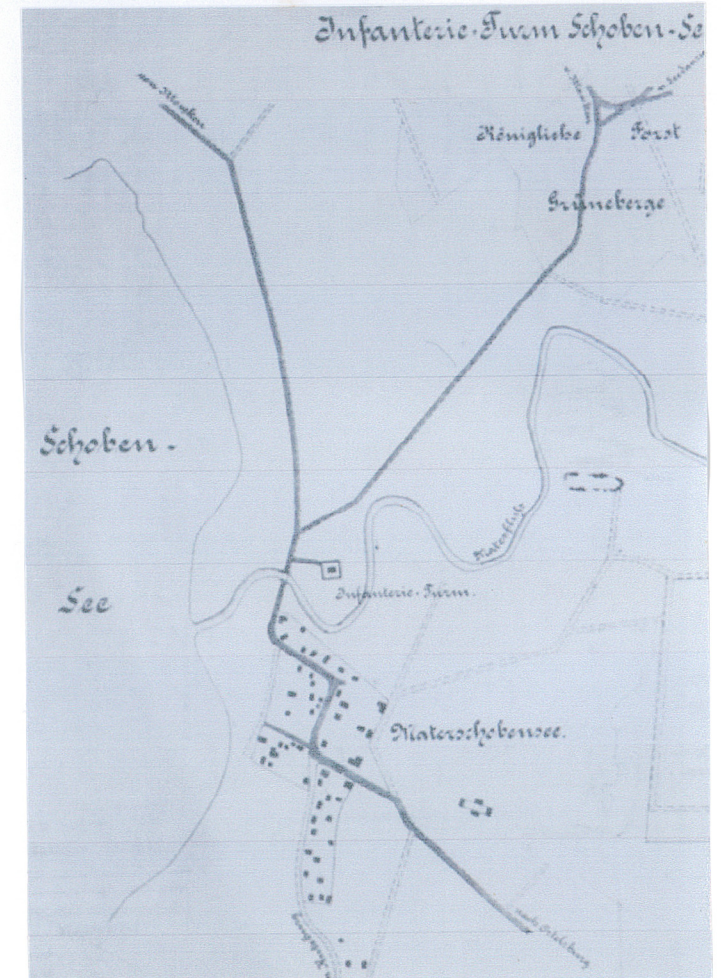
fotografie



8.



10.



fragment mapy z inwentaryzacji umocnień Jezior Mazurskich z 1910 r.
(źródło: Zentral Stadt Archiv Merseburg)

na okładce: fragment mapy z przedwojennej inwentaryzacji umocnień
pozycji szczycieńskiej, 1944 r., wieża strzelecka w Sasku Wielkim
(źródło: Bundes Militararchiv Freiburg)